

Kırsal Kesimde Yaşayan Bakıma Muhtaç Yaşlılara Dönük Evde Bakım Hizmetleri: Sakarya İli Taraklı İlçesi Ve Köyleri İçin Bir Model Önerisi

Prof. Dr. Ali Seyyar¹

Aynur Yumurtacı²

Özet

İnsan hayatının son dönemi olarak nitelendirilen yaşlılıkta, bireylerin yaşamında psiko-sosyal, fizyolojik ve sosyo-ekonomik bir takım değişiklikler oluşmakta ve yaşlı bireylerin bakıma muhtaçlık riski artmaktadır. Yaşlılık ile artan bakıma muhtaçlık durumunda bakım çoğu zaman ev ortamında aile yakınları veya komşular tarafından üstlenilmektedir. Kentleşmenin hız kazanması ve kırsal kesimdeki geleneksel sosyo-kültürel dokunun kaybolması nedeni ile nüfusu gittikçe yaşlanan Türkiye için yaşlı bakımı önemli bir konu haline gelmektedir. Bu çalışma, yaşlı dostu sosyal politikalar kapsamında bakıma muhtaç yaşlılara yönelik bakım modeli oluşturulmasının kentlerde olduğu kadar kırsal kesimde yaşayan yaşlılar açısından da önem taşıdığını göstermek istemektedir. Bu bağlamda sosyal güvenlik sistemi içerisinde bir sosyal bakım sigortasının ihdas edilmesi ve bu uygulamanın kır-kent ve yoksul-zengin ayrımı yapılmaksızın Türkiye genelinde yaygınlaştırılmasının önemini de vurgulanmaktadır. Bu doğrultuda örnek teşkil etmesi bakımından bu çalışmada mikro boyutta Sakarya İli Taraklı İlçesi ve köylerinde yaşayan bakıma muhtaç yaşlılar kapsama alınmıştır. Bu bölgede yaşayan bakıma muhtaç yaşlıların seçilmesinin sebebi, bölgede yaşanan hızlı göçler sonucunda bölgesel nüfus içinde kimsesiz yaşlı bireylerin oranının artması ve evlerinde himayesiz biçimde yaşamlarını sürdürmeye çalışmalarıdır. Bu çalışma ile belirli bir kırsal bölgede yaşayan kimsesiz bakıma muhtaç yaşlılara yönelik bir bakım güvence sistemi oluşturulması hedeflenirken, makro boyutta bu uygulamanın Türkiye'nin bütün kırsal kesimlerinde yaygınlık kazanması amaçlanmaktadır.

Anahtar Kelimeler: •Yaşlanma • Yaşlılık • Bakıma Muhtaç Yaşlı • Kırsal Kesimde Yaşlı Bakımı • Bakım Modeli • Sosyal Bakım Sigortası • Kırsal Bakım Ağı • Bakım Lojistiği.

¹ Sakarya Üniversitesi, Siyasal Bilgiler Fakültesi, Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Bölümü, Sosyal Siyaset ve Sosyal Güvenlik ABD Öğretim Üyesi, Sosyal Ar-Ge Derneği Onursal Başkanı, Sakarya Üniversitesi Esentepe Kampüsü Siyasal Bilgiler Fakültesi-Sakarya.

² İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri ABD, Doktora Öğrencisi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü-İstanbul.

GİRİŞ-GENEL ÇERÇEVE

Türkiye’de 1960’lı yıllarla beraber artan sanayileşme, kırdan kente göçler ve aile yapısının değişmesi beraberinde doğum oranlarında azalmalar meydana getirmiş olup, aynı süreçte sağlık ve gıda teknolojilerinin de gelişimi ile ortalama yaşam süreleri uzamıştır. Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi (ADNKS) verileri göre Türkiye’de 1960 yılında 65 yaş ve üzeri nüfus % 3.5 olup, 2014 yılında toplam nüfus içerisinde 65 yaş ve üzeri nüfus % 8 seviyesine yükselmiştir. 2025 yılında 65 yaş ve üzeri yaşlı nüfusun toplam nüfus içerisindeki payının % 10’a, 2050 yılında ise bu oranın % 20.8’e ulaşacağı tahmin edilmektedir. Türkiye’de yerleşim yerlerine göre 65 yaş ve üzeri nüfus incelendiğinde 2014 TÜİK verilerine göre; il ve ilçe merkezlerinde 65 yaş ve üzeri nüfus 5 milyon 260 bin kişi olup (% 7.4), kırsal alanlarda (belde ve köylerde** yaşayan) yaşlı nüfus, 933 bin kişidir (% 14.6) (TÜİK, 2015a). TÜİK 2013 verilerine göre, toplam nüfus içerisinde 65 yaş ve üzeri nüfus il merkezlerinde % 8, ilçe merkezlerinde % 9, köylerde ise % 12’dir (Kuzey Anadolu Kalkınma Ajansı, 2015).

Bu durum, genel anlamda nüfusun hızlı bir yaşlanma sürecine girdiğini gösterirken, özel anlamda bu değişim kırsal alanda yaşayan gençlerin sayısının azalmaya başladığını, nüfusun yaş ortalamasının gittikçe yükselmeye başladığını ve kırsal bölgelerde yaşlı nüfus oranının yüksek olduğunu ve ileriki yıllarda daha da yükseleceğini göstermektedir. Bu bağlamda Sakarya ili Taraklı ilçesi ve köylerinde de yaşlı nüfus oranının hızla arttığı görülmektedir. Öyle ki Sakarya’da 2014 yılı verilerine göre il ve ilçe merkezlerinde 65 yaş ve üzeri yaşlı nüfus 80.664 kişidir. Sakarya’da genel nüfus içerisinde il ve ilçe merkezlerinde 65 yaş ve üzeri nüfus % 8.6 olup bu oran Türkiye ortalamasının üzerindedir (TÜİK, 2015a). TÜİK nüfus istatistikleri incelendiğinde; 2014 ADNKS verileri göre Türkiye nüfusu 77.695.904 kişi ve yıllık nüfus artış hızı % 13.3 olup, Sakarya’nın nüfusu 932.706 kişi ve yıllık nüfus artış hızı % 16.6’dır (TÜİK, 2015b).

Bu veriler incelendiğinde Sakarya’da yıllık nüfus artış hızının Türkiye ortalamasının oldukça üzerinde olduğu görülmektedir. Buna karşın Sakarya ili Taraklı ilçesinde yıllık nüfus artış hızı % -20.1’dir (2010 yılı ADNKS verilerine göre Taraklı ilçesinde 7.337 kişi yaşarken, 2014 yılında bu sayı 6.993 kişiye düşmüştür. Bu durum yıllık nüfus artış hızındaki düşüşün en önemli göstergesidir) (TÜİK, 2015c). Bu oran Türkiye ortalamasının ve Sakarya ili ortalamasının bir hayli altındadır. Sakarya’da nüfus artış hızının negatif yönde olduğu tek ilçe Taraklı ilçesi olup ilçe ve bağlı kırsal alanlarda yıllık nüfus artışı hızla düşmektedir (TÜİK, 2015d). Böylelikle nüfus artış hızındaki düşüş ve ortalama yaşam sürelerinin artması Sakarya ili Taraklı ilçesinde yaşlı nüfusta hızlı bir artışa neden olmaktadır. Taraklı ilçesinde medyan yaş 35.4 olup bu rakam 30.7 olan Türkiye ve Sakarya ortalamasının hayli üzerindedir (TÜİK, 2015e).

Bu durum Taraklı ilçesi ve köylerinin göç vermesi nedeni ile çalışma çağındaki nüfusun azalmasının bir neticesi olarak da nitelendirilmektedir (Taraklı Belediyesi, 2015). Sakarya’da kırdan kente göç eden nüfus gruplarının çoğunlukla eğitim ve çalışma amaçlı göç eden çocuk, genç ve çalışma çağındaki nüfus olduğu düşünüldüğünde, yaşlıların şehrin sosyo-kültürel ve psiko-sosyal dokusuna uyum sağlamada zorluk yaşayacaklarını düşünmeleri ve çoğu zamanda alışkanlıklarını ve içerisinde buldukları sosyal çevreyi değiştirmek konusundaki çekinceleri/isteksizlikleri nedeni ile bölgede 65 yaş ve üzeri yaşlı

** 2013 yılında Büyükşehirlerde belde ve köylerin ilçelere mahalle şeklinde bağlanması ile Sakarya İli Taraklı İlçesi’nde yer alan köylerde 2013 yılı ve sonrası ilçe alt birimi statüsüne dönüşmüştür. Buna karşın gerek İlçe alt birimi ifadesinin taşınmış olduğu idari anlam ve kapsam, gerekse de bu tebliğin temel olarak Sakarya İli Taraklı İlçesi ve kırsal alanlarında yaşayan bakıma muhtaç sosyal gruplara yönelik olması nedeni ile bu çalışmada ilçe alt birimi yerine köy ifadesi kullanılmıştır.

nüfus kente göç etmek yerine kırdaki tek başına yaşamayı tercih etmektedir. Böylelikle nüfusun yapısında meydana gelen değişimin etkisi ile kentlerde yaşayan yaşlı nüfusun yanı sıra kırsal alanlarda yaşayan yaşlılar için de tıbbî, sosyal ve manevî bakım hizmetleri gündeme gelmektedir.

Öyle ki bakıma muhtaç durumda olan yaşlı bir birey için sürekli olarak başkalarına bağımlı olmak, en basit işlerin ifasında bile yardıma gereksinim duymak hem maddi, hem de manevi bir külfet olarak düşünülmektedir. Bu sebeple yaşlı bakımının süreklilik arz eden bir durum olmasından dolayı, bu alanda nitelikli bakım hizmetlerinin kırsal kesimi de kapsayıcı şekilde (kırsal bakım ağı) yeniden dizayn edilmesi ve süreklilik içermesi gerekmektedir. Bu bakış açısından hareketle bu çalışmada öncelikle bakıma muhtaçlık kavramsal olarak açıklanmaktadır. Ardından bakıma muhtaç yaşlıların evde bakımına yönelik hizmetlerin muhtevası ele alınmaktadır. Bu kapsamda çalışmanın literatür araştırması kısmında kırsal bakım lojistiğinin gerekliliğinden hareketle sosyal bakım sigortasının önemi ve sosyal bakım sigortası uygulamalarının bir an önce hayata geçirilmesi kırsal alanlar bakımından da değerlendirilmektedir.

Bu doğrultuda çalışmanın esasını oluşturan Sakarya İli Taraklı İlçesi ve köylerinde bakıma muhtaç yaşlıların evde bakımına yönelik bir bakım modelinin uygulanabilirliği incelenmekte, bu durum sonuç ve tartışma kısmında değerlendirilmektedir. Kırsal kesimde evde bakım hizmetlerinin bir pilot proje kapsamında Taraklı İlçesi ve köylerinde uygulanması ile sosyal bakım sigortasının Türkiye’de işlerlik kazanması öncesi kırsal alanlar için yaşlı bakımına bir zemin oluşturulması amaçlanmaktadır. Bu uygulamalar doğrultusunda; hem vatandaşların sosyal duyarlılığı artırılmakta, hem sosyal devlet olmanın bir gereği yerine getirilmekte, hem de bakıma muhtaç yaşlıların evde bakımı için sosyal politika ve sosyal hizmetlerin temel esasları doğrultusunda yerel yaşlılar politikasının oluşturulması hedeflenmektedir.

Yöntem

Çalışma kapsamında ele alınan konu; kitap, makale, tez, süreli yayın, bülten, istatistik veriler, seminer, konferans, sempozyum bildirileri, araştırma sonuçları ve raporları kapsamında araştırılmıştır. Literatüre ilişkin okumalar ve incelemeler araştırılması planlanan alana göre belirlenmiştir. Bu çalışmada literatür araştırması sonucu elde edilen bilgiler ve Sakarya İli Taraklı İlçesi Kaymakamlığı vasıtasıyla temin edilen veriler bir arada değerlendirilmiş, böylece elde edilen literatür bilgileri ve veriler sistematik bir biçimde yorumlanmış ve bazı çıkarımlarda bulunulmuştur.

Literatür Araştırması

Demografik değişim ve dünya nüfusunun genel olarak içerisine girdiği yaşlanma eğilimi günümüz gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerinde bireysel açıdan ele alınması gereken bir konu olduğu kadar toplumsal açıdan da ehemmiyetle araştırılması, incelenmesi ve kapsamlıca değerlendirilmesi gereken bir mesele haline dönüşmektedir. Bu durumda yaşlılığın meydana getireceği psiko-sosyal ve sosyo-ekonomik değişikliklerin yaşlıları ve toplumu sosyal sorunlara sürüklemesinin önüne geçmeye yönelik yeni sosyal politika konseptlerine olan ihtiyacın giderek artması yaşlanma ve yaşlılık konularının önemli bir mesele olduğu yönündeki görüşü desteklemekte ve bu alanda yeni ve uygulanabilir sosyal politikalar oluşturulmasının gerektiğini ortaya koymaktadır. Bu uygulamalardan birisi de yaşlılığa dayalı bakım konusuna ilişkin sorunların belirlenmesi ve bu sorunların masaya yatırılarak çözüm odaklı önerilerin geliştirilmesi ve hayata geçirilmesidir.

Yaşlılık, Yaşlanma ve Kırsal Yaşlılık:

İnsan yaşamının çocukluk, gençlik ve yetişkinlik gibi belirli bir sürecini oluşturan yaşlılığın ilk etapta temel bir tanımı olduğu düşünülmele birlikte, konu derinlemesine incelendiğinde yaşlılığın geniş bir anlam muhteva ettiği, bu nedenle içinde bulunulan topluma-kültüre göre değişebildiği görülmektedir (Şentürk ve Altan, 2015). Diğer bir ifade ile yaşlılık ile ilgili tanımlar dinamik bir yapıya sahip olup, bu tanımlar dönemlere göre de değişebilmektedir (Konak ve Çiğdem, 2005).

Bu açıklamalardan hareketle literatürde yaşlılık türlerinden yola çıkılarak yaşlılığın farklı şekillerde tanımlandığı görülmektedir. Buna göre biyolojik yaşlılık; organların fonksiyonlarının azalması ile vücutta yıpranmaların artması olarak tanımlanırken, kronolojik yaşlılık; bireylerin takvim yaşı olarak ifade edilmekte ve 65 yaş ve üzeri dönemi temsil etmekte, buna karşın psikolojik yaşlılık; geçmişe özlem duygusunun arttığı güvensizlik duygusunun hâkim olduğu bir dönem olarak tanımlanmaktadır (Seyyar, 2002). Sosyal yaşlılık ise; Toplumların sosyal ve kültürel yapılarından etkilenen böylelikle toplumdaki topluma değişen bir yaşlılık türü olarak açıklanmaktadır (Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü, 2013). Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ) yaşlılığın sınırını 65 yaş olarak belirlemiş olup 65 yaş üzeri nüfus grubunu yaşlı nüfus olarak nitelendirmektedir. Yaşlanma ise metabolizmada geçen zaman sürecinde ortaya çıkan bir takım değişiklikler olarak tanımlanmaktadır (Aksoydan, 2008).

Bu durumda yaşlanma ile yaşlılık arasındaki temel fark; yaşlanmanın anne karnından itibaren başlayan ve doğum sonrası da devam eden uzunca bir süreci içermesi iken, yaşlılığın bu uzun sürecin sadece belirli bir kısmını (genellikle son dönemi) kapsamaktadır. Öte yandan bu çalışmanın kırsal kesimde yaşayan yaşlıları içermesinden hareketle yaşlılığın bir alt türü olarak nitelendirilebilecek “Kırsal Yaşlılık” kavramı ele alındığında, yapılan araştırmalar sonucunda bu kavramın literatürde yaygın bir biçimde kullanılmadığı ve tanımlanmadığı görülmektedir. Buna karşın yaşlılığı kırsal açıdan değerlendiren Kalkınma Atölyesi Yaşlanma ve Kırsal Yaşlılık Mevcut Durum Raporuna göre Kırsal Yaşlılık; Kırsal alandaki yaşlıların ekonomik olanakları, fiziksel koşulları, sağlık ve bakım ile ilgili durumları ve diğer psiko-sosyal sorunları ele alan bir olgu olarak açıklanmaktadır. Kırsal yaşlılığın genel yaşlılık tanımından ayrı açıklanmasının nedeni kırsal alanlarda yaşlı nüfusun fazla olmasının yanı sıra (TÜİK ADNKS 2013 yılında kırsal alanlarda 65 yaş üzeri nüfus %13.5 iken kentlerde 65 yaş ve üzeri nüfus %7.1’dir.) kırdaki yaşlıların kente nazaran sağlık, bakım ve güvenlik alanlarındaki hizmetlerden daha sınırlı şekilde faydalanabildikleri konusuna dikkat çekmek ve kırsal yaşlılık ve bakım konusuna yönelik yeni ve çözüm odaklı çalışmaların artırılmasını hedeflemektir (Öztürk, 2015).

Bakıma Muhtaçlık, Bakıma Muhtaç Yaşlı, Kırsal Kesimde Bakıma Muhtaç Yaşlı: Toplumun pek çok kesimi tarafından sık sık kullanılan bakıma muhtaçlık kavramı maddi anlamda ele alınan yardıma muhtaçlık kavramının ötesinde bedensel-ruhsal-sosyal olarak başkalarına bağımlı olma kapsamında açıklanması gereken bir durumdur. Bu bakış açısından hareketle bakıma muhtaçlık sosyal, ekonomik ve fizyolojik riskleri bir arada içerdiğinden kavramın tanımlanmasında çok yönlü bir bakış açısı ile hareket edilmesi gerekmektedir (Seyyar, 2004).

Bu bağlamda Seyyar’a (1999) göre ve en kapsamlı tanımı ile bakıma muhtaçlık; bedensel, aklî veya rûhi bütünlüğü tam olmamakla birlikte günlük yaşamda kendi başına ifa etmesi gereken (yeme-içme, oturma, tuvalet-banyo ihtiyacı vb.) faaliyetleri gerçekleştirmede zorluk yaşayan kişinin bir başka kişinin bakımına ihtiyaç duyması olarak ifade edilmektedir (Seyyar, 1999).

Böylece yaşlılık ile doğrudan ilişkili olarak gelişen fonksiyon kayıplarından dolayı başkasının fizyolojik ve psikolojik desteğine ihtiyaç duyan yaşlı birey ise, bakıma muhtaç yaşlı olarak adlandırılmaktadır (Seyyar, 2004).

Bu durumda literatürde yaygın olarak açıklanmamakla birlikte kırsal kesimde yaşayan bakıma muhtaç yaşlı ise; kırsal kesimde başkasının desteği olmaksızın yaşayamayan, muhtaç durumda olan yaşlı olarak nitelendirilmektedir. Bununla birlikte bakıma muhtaç durumda olan yaşlıya ister kentsel ister kırsal alanlar bakımından olsun sadece temel bakım hizmetlerinin sunulması yaşlı bakım hizmetleri açısından yeterli değildir. Sosyal bakım uygulamaları ile desteklenen temel bakım hizmetleri konunun psiko-sosyal açıdan da irdelenmesini sağlayacağından bireysel ve toplumsal ilişkilerin gelişmesine katkıda bulunacaktır. Böylece bakıma muhtaç yaşlının hem fiziki açıdan, hem ekonomik açıdan, hem de psikolojik ve sosyal açılardan uyumunun sağlanması kolaylaşacaktır (Seyyar, 2005).

Öte yandan yaşlılığın meydana getirdiği bakıma muhtaçlık sorunu yakın bir zamana kadar yaşlı nüfusu belirli bir olgunluğa erişmiş gelişmiş Avrupa ülkelerinin önemli bir sorunu iken hızla artan bakıma muhtaç yaşlı sayısı ile bu durum Türkiye açısından da bir sorun haline gelmektedir (Tufan, t.y.a). Bunun en önemli nedeni, gelişmiş ülkelerin nüfusun yaşlanmasını uzun bir süreçte (yaklaşık yüz yıllık bir zamanda) yaşamış olmaları karşısında Türkiye'nin aynı süreci (demografik değişim süreci) yaklaşık 25 yıllık bir zamanda yaşamasıdır. Bu durum Avrupa ülkelerinde yaşlı nüfus karşısında yaşlı bakımı ve sosyal bakım sigortası konusunun daha uzun bir sürece yayılarak konunun daha sistematik bir hale gelmesini sağlamışken, nüfusun yaşlanmasını hızla yaşayan Türkiye'de yaşlı bakımı ve sosyal bakım sigortası konusu üzerinde acilen-hızla politikalar üretilmesi ve bu politikaların hayata geçirilmesi gereken bir alan halini almaktadır. (Tufan, t.y.b).

Bu durum özellikle kentlerin almış olduğu göçle kentlerde hızla artan çalışma çağındaki nüfusa karşın kırsal alanlarda yaşayan yaşlı nüfusun artması ve bu bölgelerde yaşayan himayesiz yaşlıların sayısının da artması nedeni ile kırsal kesimde yaşlı bakımını önemli bir konu haline getirmektedir.

Bakıma Muhtaç Yaşlıların (Kırsal Kesimde) Evde Bakımına Yönelik Hizmetler:

En genel tanımı ile evde bakım; bakıma muhtaç bireyin temel ihtiyaçlarına yönelik çeşitli uygulamaların/hizmetlerin ev ortamında gerçekleştirilmesi olarak tanımlanmaktadır. Evde bakım yeni bir kavram olmayıp öncelikle 1700'lerin sonunda İngiltere'de, ardından ABD'de kullanılmış olup, sosyal hizmetler ve sağlık hizmetlerinin önemli bir alanını içermektedir (Karahana ve Güven, 2002). Genç ve Alptekin'e (2013) göre evde bakım; yaşlı bireylerin buldukları sosyal çevreden ayrılmaksızın kendi başlarına gerçekleştiremedikleri ya da ailelerince gerçekleştirilemeyen ihtiyaçlarının ev ortamında çeşitli hizmetler vasıtası ile sağlanması olarak açıklanmaktadır (Genç ve Alptekin, 2013).

Evde bakım hizmetleri; Hemşirelik, Sağlık Desteği, Kişisel Bakım, Ev İşlerine Yardım, Sosyal Destek, Gıda ve Beslenme, Danışmanlık, Bakıcılara Yönelik Destek Hizmetlerini içermektedir (Bkz. Tablo 1) (Oğlak, 2007).

Türkiye'de evde bakım hizmetlerine ilişkin profesyonel hizmet sunumu dünya örnekleri karşısında oldukça geç başlamış olup bu konudaki ilk düzenlemeler 2000 yılında özel teşebbüsler tarafından başlamıştır. Bu bağlamda 2001 yılından sonra yerel yönetimlerin de hizmet sunumunun değerlendirilmesine ilişkin çalışmalar başlattıkları görülmektedir. Evde bakım ile ilgili ilk yasal düzenleme ise 2005 yılından 25751 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanmış ve yürürlüğe girmiş olan "Evde Bakım Hizmetlerinin Sunumu Hakkında Yönetmelik"tir. Bu yasal düzenlemeyi 2010 yılında çıkarılan "Sağlık Bakanlığı'nca Sunulan Evde Sağlık Hizmetlerinin Uygulama Usul ve Esasları Hakkında Yönerge" izlemiştir.

Böylece evde bakım konusu hukuki bir zemine oturtulmuştur. Bu yönerge 2011 yılında güncellenmiş olup üniversite hastanelerinin de “Evde Bakım Birimi” olarak hizmet sunabilmesine imkân sağlanmıştır (T.C. Sağlık Bakanlığı, 2015).

Bu doğrultuda “Dokuzuncu Kalkınma Planı”nda yaşlıların kendi evlerinde bakımı konusu vurgulanmışken, “Onuncu Kalkınma Planı”nda da yaşlı bakımının evde bakım şeklinde teşvik edilmesi yeniden gündeme getirilmiştir. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü de bu çerçevede yaşlıların evde bakımı konusuna odaklanmıştır (Genç ve Barış, 2015).

Tablo 1
Bakıma Muhtaç Yaşlılara Yönelik Evde Bakım Hizmetleri

Hizmet Türü	İçeriği
Hemşirelik	Düzenli aralıklarla hemşirelerin ev ziyareti gerçekleştirmeleri ve yaşlıların genel sağlık durumlarının takibi.
Sağlık Desteği	Yaşlılara evde psikoterapi ve fizyoterapi desteği sağlanması.
Kişisel (Öz) Bakım	Yaşlılara banyo, kişisel vücut bakımı ve temizliği, giyinme vb. hizmetlerin sağlanması.
Ev İşlerine Yardım	Yaşlının günlük rutin olarak yapması gereken ütü, bulaşık, çamaşır vb. ev işlerinin yapılmasında destek sağlanması.
Sosyal Destek	Yaşlıların arkadaş ziyaretleri, geziler vb. sosyal ortamlarda yer almalarının sağlanması, böylelikle yaşlının ev dışında sosyal ortamlar yer alarak sosyal dışlanmasının önlenmesi. Bakıma muhtaç yaşlıya ait fatura ödemelerinde, banka vb. kurumlardaki işlemlerin gerçekleştirilmesinde destek sağlanması.
Gıda ve Beslenme	Bakıma muhtaç yaşlının evine gidilerek diyetine uygun günlük yemeğinin pişirilmesi ya da gezici ekiplerle yaşlılara günlük yemek servisi yapılması.
Danışmanlık	Bakıma muhtaç yaşlının karşılaştığı sorunların kendisinden ya da yakınlarından dinlenmesi ve bu yönde eksikliklerin belirlenerek mevcut hizmetlerin gözden geçirilmesi ve gerekli düzenlemelerin/hizmetlerin yeniden dizayını.
Bakıcılara Yönelik	Bakıcıların belirli aralıklarla dinlendirilmesi ve bu süreçte bakıma muhtaç yaşlılara geçici bakıcı temini., bakıcıların danışmanlık hizmeti ve eğitimler almalarının sağlanması.

Kaynak: Oğlak, S. (2007). Uzun Süreli Evde Bakım Hizmetleri ve Bakım Sigortası. *Turkish Journal of Geriatrics*, 10 (2).’den faydalanılarak oluşturulmuştur.

Bu durumda yaşlılıkta evde bakımı teşvik edici uygulamaları geliştirmek ve ülke genelinde bakıma muhtaç durumda olan tüm yaşlıların evde bakım hizmetlerinden faydalanabilmesi sağlamak için hizmet sağlamada kentsel alanlarda yaşayan bakıma muhtaç yaşlılar kadar kırsal alanlarda yaşayan bakıma muhtaç yaşlıların da kapsama alınması gerekmektedir (Saka ve Varol, t.y.).

Böylece hem yaşlının alışkın olduğu/yaşadığı sosyal çevreden uzaklaşmasının meydana getireceği olumsuz etkilerin önüne geçilmesi, hem de kurumsal bakımla yaşlının sadece belirli bir sosyal çevrenin içinde kalmasını önlenmek amaçlanmaktadır.

Kırsal Kesimde Yaşlı Bakımın Önemi ve Ulusal Sosyal Bakım Sigortasının Gerekliliği:

Doğurganlık oranlarının hızla azalması ile 65 yaş ve üzeri yaşlı nüfus artarken çocuk nüfusu ve genç nüfusta hızlı bir azalış görülmektedir (Selek-Öz, 2010).

Bugünün çocuk ve genci olup aynı zamanda yarının yaşlısı konumuna gelecek nüfus grupları için gelecekte kaliteli bakım hizmetlerinin sağlanamaması, yeterli seviyede bakıcının bulunamaması durumunda bakıma muhtaç yaşlıların bakımı konusu önemli bir sorun haline gelecektir (Bookman ve Kimbrel, 2011).

Bu noktada kentsel alanlarda yaşayan bakıma muhtaç yaşlıların, bakım hizmetlerinin varlığı ve bu hizmetlerden nasıl faydalanılabileceği konusunda çoğu zaman bilgi sahibi oldukları görülmektedir. Buna karşın kırsal alanlarda yaşayan yaşlılar hem bakım hizmetlerinin varlığından haberdar olma, hem de hizmete ulaşma konusunda yeterli seviyede bilgi sahibi değillerdir. Ayrıca kentlerde evde bakım sağlanması konusunda aile fertlerine

yardım sağlayacak profesyonel bakıcılara ve sağlık hizmetlerine ulaşmak daha kolayken, kırsal alanlarda durum tersine işlemektedir. Aile fertlerinin kentlerde yaşamaya başlaması ile kırsal alanlarda bakıma muhtaç yaşlıların himayesiz kalmaları ve/ya aile fertlerinin bakıma muhtaç yaşlıya bakacak donanım/teçhizata ve bilgiye sahip olmaması yaşlı bakımı konusunu kırsal alanlarda yaşayan yaşlılar ve aile fertleri bakımından içinden çıkılmaz hale getirmektedir. Bu nedenle kentte yaşayan bakıma muhtaç yaşlılar kadar kırdaki yaşayan bakıma muhtaç yaşlıların, hatta tüm nüfus gruplarının bakım hizmetlerinin varlığından, hizmetlerin türünden ve bu hizmetlere hangi kanallarla ulaşabileceklerinden haberdar olmalarını sağlayıcı, bu konuda toplumu bilinçlendirici politikaların üretilmesi gerekmektedir.

Özellikle bakıma muhtaç yaşlıların sosyal çevrelerinden, alışkın oldukları aile ortamlarından uzaklaşmalarını önlemek, kurum bakımının getirdiği maliyeti düşürmek hem bakıma muhtaç yaşlının kendisi, hem aile fertleri, hem de devlet tarafından tercih edilmektedir. Bakım konusunda dünyada da bu yönde bir eğilim bulunmaktadır. Bu nedenle kentsel ve kırsal alanlarda bakıma muhtaç yaşlılara devamlı surette ve sosyal adalet çerçevesinde kapsamlı bakım hizmeti sunumu için ulusal bir sosyal bakım sigortası sisteminin hayata geçirilmesi önem taşımaktadır. Sosyal bakım sigortası, bakıma muhtaçlık riskinden kaynaklanan fiziksel-maddi-manevî bir takım zararları telafi amacı taşıyan, sosyal sigorta sistemi içerisinde yer alan bir sigorta türü olup bakıma muhtaç yaşlıların yaşadığı sorunların çözümünde hizmette devamlılık oluşturulması açısından da ayrıca önem taşımaktadır (Seyyar, 2002).

Böylece yaşlı bakımında yaşlının içinde bulunduğu muhtaçlık durumu nedeni ile psikolojik, ekonomik ve sosyal açıdan kendisini çaresiz, yalnız hissetmesinin önüne de geçilmiş olunacaktır. Bu doğrultuda nüfusu gittikçe yaşlanan gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin yaşlılıktan kaynaklanan bakıma muhtaçlık riski karşısında ya sosyal güvenlik sistemi içerisinde kapsamlı bir bakım sigortası modeli oluşturmaları ya da vergilerden elde edilen finansman ile bakıma ihtiyacı olan kişilere yönelik sunulan sosyal güvence modeli oluşturmaları gereklilik taşımaktadır (Seyyar, 1999).

Bu konuda bakıma muhtaç bireylerin sosyal güvenlik kapsamına alınması yönünde sosyal bakım sigortasının ilk uygulamaları Almanya'da gerçekleşmiş olup, bakım sigortasının finansmanı işçi ve işveren tarafından ödenen primlerle sağlanmaktadır. Bakım sigortası uygulamalarında Almanya'yı takiben Japonya'nın ön plana çıktığı görülürken, Avusturya'da da primsiz uygulamalar kapsamında bakım hizmetleri verilmektedir. Bakım sigortasından sağlanan temel hizmetler; eve dönük aile dostu bakım güvencesi hizmetleri ve kurumsal hizmetler olarak ikiye ayrılmaktadır.

Eve dönük aile dostu bakım hizmetleri kapsamında; bakıcı aile fertlerinin sosyal güvenliği, bakıma muhtaç kişiye yönelik sosyal güvenlik ve bakım parası, evde bakım sürecinde gerekli teçhizatların temini esas alınmaktadır. Kurumsal hizmetler kapsamında ise; kısa süreli tam gün ve kalıcı tam gün kurumsal bakım hizmetleri ile kısmi kurumsal bakım hizmetleri yer almaktadır (Seyyar ve Oğlak, 2005).

Bu hizmetler kapsamında bakım sigortasının bireye sağladığı faydanın yanı sıra toplumsal açıdan da fayda sağladığı görülmektedir. Bu faydanın sağlanmasında etkili olan faktörler ise; sosyal bakım hizmetlerinin maliyetlerinin ve finansmanının ayrıca düzenlenmesi ve bu düzenlemelere göre ödeme sistemlerinin ve fonların oluşturulması, sigorta sistemi mantığı ile sisteme katılımın esas olması böylece bakıma muhtaçlık riskinin toplumun değişik kesimlerince karşılanması, bakım konusunun hukuki bakımdan güvenceye alınması vb. olarak sıralanmaktadır. Bu faktörlere ek olarak bakım sigortası yalnızca bakım konusunu maddi açıdan çözen bir finansman kaynağı olarak da görülmemelidir. Diğer bir

ifade ile bakım sigortasının sağlık ve sosyal hizmetlerle olan ilişkisi finansman konusu ile bir bütün olarak değerlendirilmelidir (Kahramanoğlu, 2015).

Bakım sigortası uygulanmalarında nüfusu hızla yaşlanan Almanya önemli bir örnek teşkil etmekle birlikte, 80 yaş ve üzeri iki kişiden birisinin bakıma muhtaç durumda olması bakım sigortasının Türkiye için de bir gereklilik olduğunu göstermektedir (Yaşlılık Rehberi, t.y.). Ayrıca bakıma muhtaçların % 75'lik kısmını 65 yaş ve üzeri yaşlı nüfusun oluşturması da bakım sigortasının özellikle yaşlılık döneminde taşıdığı önemi gözler önüne sermektedir (Tufan, t.y.b).

Bu durumda Türkiye'de tüm bakıma muhtaç grupları kapsayacak bir bakım sigortası oluşturmadan önce bakıma muhtaç bireylerin envanterinin kır ve kent için ayrı ayrı çıkarılması, bu kapsamda başta Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, Sağlık Bakanlığı ve ilgili diğer bakanlıklar olmak üzere valilikler, belediyeler, kaymakamlıklar, sivil toplum kuruluşları işbirliği ile bakıma muhtaç konumunda olan yaşlı, engelli ve hastaların ihtiyaçlarının belirlenmesi önem taşımaktadır. Böylece elde edilen envanter ve ilgili kuruluşların işbirliği neticesinde oluşturulacak bakım sigortasının kapsam ve finansman kaynakları bakımından sürdürülebilirliği de daha sağlam bir zemine oturmuş olacaktır.

Bulgular

Gerçekleştirilen araştırma ve konu ile ilgili literatür araştırmalarından hareketle elde edilen temel bulgular şu şekilde sıralanmaktadır;

(i)Toplumsal yapı içerisinde yaşlıların bakımında birincil ve en temel sosyal politika aktörü olması bakımından aile halen önem taşımaktadır. Bu noktada kırsal alanlarda yaşlı bakımının sağlanması konusunda ailenin önemi kentlere göre bir kat daha artmakta ve kırsal alanlarda yaşlı bakımı aileler açısından bir külfet olarak nitelendirilmemektedir. Bu bağlamda Türkiye'de yaşlı bakımı ekonomik maliyetinin daha düşük olması nedeni ile genellikle aile içerisinde ve daha çok kadınlar tarafından gerçekleştirilmektedir.

(ii) Zamanla değişen dinamiklerle; ailenin değişen yapısı, ekonomik sorunlar ve kırdan kente göç, kente gelişle beraber yalnız yaşayan ve çocuksuz bireylerin artması, insanların daha az sayıda çocuğa sahip olma istekleri ya da geç çocuk sahibi olma istekleri, çalışan kadın sayısının her geçen gün artması yaşlı bakımını başlı başına önemli bir konu haline getirmektedir. Bu çıkarımlar sadece kentler için geçerli olmayıp kırsal alanlarda da kadınların tarlada ve evde çalışmaları, zaman zaman ek işler yapmaları, çocuk bakımı ve yaşlı bakımının bir arada olması kadınlar açısından önemli bir mesai gerektirmektedir (Adak, 2003). Böylece aynı anda pek çok faaliyetin kadın tarafından yürütülmeye çalışılması yaşlı bakımının kalitesini de düşürmektedir. Özellikle bakıma muhtaç yaşlıların bir kısmının ağır derecede engelli veya hasta olması bakımı üstlenen kişi için hem maddi, hem de manevî açıdan önemli bir güç gerektirmektedir.

(iii) Yaşlı bakımı nedeni ile kişinin günlük hayattaki diğer işlerini aksatması kişide mutsuzluk, huzursuz ve bir takım kaygılar da oluşturarak bir süre sonra bakıcının da fizyolojik, psikolojik ve sosyal açıdan sağlığının bozulmasına neden olmaktadır. İfade edilen bu sorunlar hem kentsel, hem de kırsal alanlar için geçerli bir durumdur. Böylece kendisi de bakıma muhtaç hale gelen bakıcının yaşlı bakımını geçici ya da sürekli olarak kesintiye uğratması bakıma muhtaç yaşlının muhtaçlığını geçen süreçte bir kat daha arttırmaktadır.

(iv) Uygulamada Taraklı ilçesi ve köylerinde maddi yönden bakıma muhtaç durumda olan yaşlılara bakım ödeneği adı altında maddî yönden sosyal güvence sağlansa bile, özellikle bu bölgede yaşlı bakımını üstlenecek/üstlenen kişilerin yaşlı bakımı konusunda yeterli düzeyde beceriye sahip olmamaları yalnızca bakım ödeneğinin sorunların çözümüne katkı sağlamadığını ortaya koymaktadır.

(v) Türkiye’de genel olarak kırsal alanda yaşlılara dönük evde bakım hizmetlerine yönelik ne teorik ne de uygulamaya yönelik bir açılımın olmadığı da tespit edilmiş, sosyo-ekonomik yönden geri kalmış bir bölge olan Taraklı ilçesinde ve köylerinde bakıma muhtaç yaşlıların yeterli düzeyde hizmet alamadıkları da ortaya çıkmıştır. Bu duruma kırsal kesimden kentlere yapılan göçlerde eklenince Sakarya İli Taraklı İlçesi köylerinde bakıma muhtaç yaşlıların sorunlarının bir kat daha arttığı gözlenmektedir.

(vi) Bölgede bakıma muhtaç yaşlıların sayıca fazlalığı bu grubun evde bakımına yönelik bir projenin bu bölgede uygulanmasının gerekliliğini ortaya koymaktadır. Çalışmada Taraklı ilçesi ve köylerinde bakıma muhtaç yaşlıların toplumsal katılımlarının zayıf olduğu ayrıca bakıma muhtaç yaşlıların günlük hayat kalitelerinin çok düşük olduğu tespit edilmiştir.

(vii) Bu çalışma sonucu elde edilen verilere göre;*** 2011 yılında Taraklı’ya bağlı 15 köy’de (biri mahalle olmak üzere) toplam 56 kişi bakıma muhtaç kategorisinde yer almaktadır. Bu kişilerden 24’ü 2022 sayılı “65 Yaşını Doldurmuş, Muhtaç, Gücsüz ve Kimsesiz Türk Vatandaşlarına Aylık Bağlanması Hakkında Kanun”a göre engelli veya yaşlı maaşı almaktadır. 21 kişi herhangi bir sosyal güvenceye sahip olmayıp, 11 kişi ise Bağ-Kur’lu statüsündedir. Bakıma muhtaç engelli çocuk ve engelli yetişkinlerin (yaşları 8-30 arasında değişen bireyler) sayısı 6, bakıma muhtaç yaşlıların (yaşları 61-90 arasında olan bireyler) sayısının ise 50 olduğu tespit edilmiştir. Bakıma muhtaç yaşlıların 37’si yalnız yaşamaktadır ve bakım ödeneği alsın ya da almasın bu gruptaki yaşlı kişilerin yaşam standardının düşük, yaşlılara bakan kişilerin yaşlı bakımı konusundaki bilgilerinin yeterli olmadığı tespit edilmiştir.

(viii) Kapsamlı bir bakım sigortasının (ülke genelinde) bulunmaması ve çalışma kapsamındaki bölgede yaşlı bakımı konusunda profesyonel bakıcılardan destek alınmaması özellikle kimsesiz yaşlılar için bölgede yaşamı daha da zorlaştırmaktadır. Bu konuda yaşlı bakımını üstelenecek bireylere (aile fertleri, akrabalar, komşular, gönüllü bakıcılar vb.) bakım eğitimi verilmesi ya da kentlerde uygulanan profesyonel bakıcı desteğinin kırsal alanlar için de hayata geçmesi gereklilik taşımaktadır. Böylelikle hem çalışma kapsamında pilot bölge olarak seçilen Taraklı İlçesi ve Köyleri için hem de Türkiye genelinde kırsal kesimde kendi evlerinde yaşayan bakıma muhtaç yaşlılar için bakım kalitesi artacak ve yaşam standartları yükselecektir. Konuya profesyonel bir şekilde yaklaşılabilmesi için Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı (Sosyal Güvenlik Kurumu Başkanlığı), Sağlık Bakanlığı, Taraklı İlçe Kaymakamlığı, Taraklı Belediyesi, İlçeye bağlı köyler (muhtarlıklar), sivil toplum kuruluşları ve diğer paydaşların işbirliği de gereklilik taşımaktadır. Bu kapsamda yaşlı bakım elemanı yetiştirme ve yetiştirilen bakım elemanlarını kırsal bölgelere de yönlendirmeye yönelik girişimlerle ilk etapta önem yol kat edileceği düşünülmektedir. Ayrıca Ulusal Sosyal Bakım Sigortası’nın süreklilik ve hizmette kalite içeren bir anlayışla hayata geçirilmesi ve kent-kır, yoksul-zengin ayrımı yapılmaksızın uygulanması ile kırsal alanlar açısından yaşlı bakımında kalıcı çözümler sağlanması beklenmektedir.

Sonuç ve Tartışma

Literatür araştırmaları ve ilgili kurumlardan sağlanan veriler incelendiğinde Taraklı ilçesi ve köylerinde yaşayan bakıma muhtaç yaşlıların evde bakımına ilişkin evde bakım

*** Bu çalışmanın Bulgular kısmında kullanılan veriler Sosyal AR-GE Derneği ve Sakarya İli Taraklı Kaymakamlığı ortaklığında gerçekleştirilmesi planlanan “Kırsal Alanda Evde Özürlü ve Yaşlı Bakımı” başlıklı proje metninden alınmıştır. Verilerin elde edilmesinde Taraklı Kaymakamlığı’ndan destek sağlanmıştır.

projenin yürütülebilmesi için belirlenmiş olan öneriler ve hedefler bir bakım modeli kapsamında şu şekilde sıralanmaktadır;

(i) Bakıma muhtaç yaşlılara dönük bölgesel sosyal farkındalık bilinci geliştirilmeli, bu konuda seminerler verilmelidir. Bu kapsamda bakıma muhtaç yaşlıların evde bakım güvenliğini sağlamak için bakım görevini üstlenen aile üyelerine, akrabalara, komşulara veya gönüllü yaşlı bakıcılarına teorik ve pratik açıdan uzmanlarca yaşlı bakımı konusunda kapsamlı eğitim programları tesis edilmeli ve bu eğitimlerin çıktılarını incelemek için eğitimlerin sonuçları değerlendirilmelidir. Böylelikle yaşlı bakımında kaliteli hizmet sunumunu mümkün kılmak ve yaşlı istismarını önlemek hedeflenmelidir.

(ii) Bölgede kimsesiz bakıma muhtaç yaşlıların sayısının artması nedeni ile yaşlılara genel olarak evlerinde sosyal bakım güvenliği sağlamak temel amaç olurken, evlerinde bakım sağlanamayacak durumda (ev ortamının hijyen şartları bakımından yaşlı bireyin yaşamasına uygun olmaması, durumu ağır olan yaşlılara evde yeterli ve düzenli koşullarda sağlık ve sosyal bakım hizmeti sağlanamaması durumunda) olan yaşlıları da bakım merkezlerinde himaye altına almak hedeflenmelidir.

(iii) Taraklı ilçesi ve köylerinde bakıma muhtaç yaşlılar için etkin bir evde bakım hizmeti oluşturulabilmesi yönünde Taraklı Kaymakamlığı ve Taraklı Belediyesi'nin idari ve lojistik bakımdan iletişiminin kuvvetlendirilmesi sağlanmalı, kırsal bakım ağının geliştirilmesi ve genişletilmesi hedeflenmelidir.

(iv) Özellikle bakıma muhtaç yaşlılara bakacak nitelikli bakıcıların yetiştirilmesini sağlamak üzere danışmanlık hizmetleri sunabilecek, bu surette yalnızca bakım işini üstlenecek kişileri değil yöre halkını da bilinçlendirecek alanında uzman danışmanların görevlendirilmesi sağlanmalıdır. Ayrıca bu eğitimler bir sefer uygulanmak yerine düzenli aralıklarla uygulanmalı ve yeri geldikçe revize edilmeli, diğer kurumlarla işbirliği sağlanması yönünde platformlar oluşturulmalıdır. Bu konu ile ilgili olarak Sosyal AR-GE Derneği**** ile Kaymakamlık arasında bir proje kapsamında işbirliği sağlamaya yönelik bir protokol hazırlanmıştır. Bu protokolle proje toplantıları, çalıştaylar, eylem planı ve eğitim çalışmalarında görev alacak, danışmanlık hizmetlerinde bulunacak ve halkı aydınlatacak eğitim ve iletişim uzmanlarının tespiti ve görevlendirilmesi amaçlanmıştır. Böylelikle yerel anlamda hem sağlık hizmetleri, hem de sosyal hizmetlerin bir arada sunumu ile bakıma muhtaç yaşlıların kendi sosyal ortamlarında bakım güvencesine kavuşması beklenmektedir. Bu çalışmalarla bölgede yaşayan halk açısından kuşaklar arası bakım kültürünün oluşturulması sağlanacağı gibi Taraklı ilçesi ve köyleri örneğinin diğer kırsal alanlara emsal teşkil edeceği de düşünülmektedir.

(v) Yukarıda sıralanan uygulamalar ile sosyal güvenlik sistemi içerisinde yakın bir süre sonra hayata geçirilmesi beklenen sosyal bakım sigortası öncesinde bakıma muhtaç yaşlılar açısından (özellikle kırsal alanlarda yaşayan yaşlılar) bakım konusunun evde bakım hizmetleri kapsamında kurumsal bir yapıya kavuşması hedeflenirken, yaşlı bakımının bir sorun olarak nitelendirilmesinin önüne geçmek de hedeflenmektedir. Bu süreçte değişen yaşam koşullarının meydana getirdiği sosyal, ekonomik, kültürel dönüşümleri de göz önüne alarak kentsel ve kırsal alanlarda yaşayan bakıma muhtaç yaşlılara yönelik sürdürülebilir bir

**** Sosyal AR-GE Derneği'nin temel gayesi; "Ulusal ve uluslararası boyutta sosyal ve manevî bilimler ve bu bağlamda sosyal ve manevî meslekler alanında yeni bilimsel-meslekî gelişmeleri takip etmek, millî çıkarlar doğrultusunda bunları değerlendirmek, belirlenen alanda akademik gelişime ve paylaşımına katkıda bulunmak, toplum hayatında yaşanan psiko-sosyal ve ekonomik sorunlara sosyal politika ekseninde çözüm önerileri getirmek, toplumda ihtiyaç duyulan yeni sosyal ve manevî mesleklerin içeriğini ve standartlarını belirlemek, çeşitli yöntemlerle tecrübe ve uygulamalarının yanında sertifikalı eğitimini vermek ve bu mesleklerin gelişimine yönelik çalışmalar yapmaktır." Daha fazla bilgi için Bkz. <http://www.sosyalargem.com/>.

bakım güvencesinin/bakım ağının sağlanması ve bir an önce sosyal bakım sigortasının Türkiye genelinde hayata geçirilmesi önem taşımaktadır. Özellikle son dönemlerde kırsal kesimde yaşayan kimsesiz yaşlıların sayısının artması yaşlı bakımı meselesinin yalnızca yaşlı ödeneği sağlayarak çözümlenemeyeceğini, konunun maddi önem taşıdığı kadar manevî (yaşlı dostu manevî bakım konseptleri vasıtası ile yaşlıların ve yaşlı bakıcılarının bilinçlendirilmesi) öneme de sahip olduğunu ortaya koymaktadır (Seyyar ve Yumurtacı, 2015).

(vi) Kırsal alanlarda yaşlı bakımında istenen verim ve kalitenin sağlanması için öncelikle kurumlar arası iletişim sağlanmalı, ulaşım kanalları/lojistik ağları geliştirilmeli, bu uygulamaları takiben profesyonel bakıcılar kırsal alanlardaki yaşlıların bakımı için yönlendirilmelidir (Coburn ve Bolda, 2001).

Türkiye’de kırsal bölgelerin düşük nüfus yoğunluğuna sahip olması ve kırsal bölgelerin sosyo-kültürel dokusunun da çoğu kez yaşlıların toplu olarak yaşayacağı merkezlere (yaşlı bakım ve rehabilitasyon merkezleri vb.) uygun olmaması ve bu merkezlerin belirli bir bütçe gerektirmesi nedeni ile bu bölgelerde huzurevleri faaliyet göstermemektedir. Bu durumda yaşlılara yerinde/evlerinde destek sağlayacak profesyonellerin periyodik aralıklarla (gün içinde birkaç kez, günde bir vb. aralıklarla) yaşlının durumuna göre (sürekli ya da geçici) gerçekleştirecekleri ev ziyaretleri ile sağlanacak sağlık desteği ve diğer sosyal bakım hizmetleri kırsal kesimde yaşayan bakıma muhtaç yaşlıların geleceklerine güvenle bakmaları açısından önem taşımaktadır. Taraklı İlçesi ve köylerinin öncülüğünde Türkiye’de kırsal kesimde bakıma muhtaç yaşlılara dönük hizmetlerin belirli aralıklarla hizmet kalitesi açısından denetlenmesi/değerlendirilmesi bu konuda ilerisi için daha başarılı uygulamaların hayata geçirilmesi yönünde önemli bir adım olacaktır.

Bu durum devamlılık içeren bir bakım güvencesi modelinin ihdası için bir basamak oluşturacaktır. Oluşturulacak bu kırsal yaşlı bakım modeli ile yaşlıların yerinde/evlerinde hizmet alması sağlanarak hem maddi, hem de manevî olarak içerisinde buldukları sıkıntılardan uzaklaşmaları ve daha kaliteli ve mutlu bir yaşam sürmeleri sağlanacaktır. Böylelikle sosyal devlet olmanın bir göstergesi de ortaya konmuş olacaktır. Bu modelin pilot uygulama olarak öncelikle Sakarya İli Taraklı İlçesi ve Köyleri kapsamında uygulanması ve ardından Türkiye’deki diğer kırsal alanlar için de hayata geçirilmesi ile kırsal alanlarda bakıma muhtaç yaşlıların bakımı konusunda önemli bir yol kat edilmesi hedeflenmektedir.

(vii) Çalışma sonucu elde edilen bir diğer bulgu da, Türkiye’de kırsal alanlarda yaşayan yaşlı nüfus ile ilgili kapsamlı/detaylı verilerden oluşan bir envanterin bulunmadığıdır. Bu durum kırsal bölgelerde yaşayan yaşlıların sorunlarını tespit etmede ve yeterli/etkin seviyede çözüm önerisi üretmede en önemli engel olarak görülmektedir. Oluşturulacak kapsamlı veriler neticesinde teoride elde edilen bilgilerin envanter sonuçları ile birlikte değerlendirilmesinin daha başarılı ve kalıcı sonuçlar oluşturması beklenmektedir. Bu nedenle Türkiye’de kapsamlı bir kırsal kesim yaşlılık ve bakıma muhtaçlık haritasının çıkarılması gerekmektedir. Çıkarılacak olan bu envanterin tüm illeri, bu illerdeki tüm kırsal kesimi ve kırsal kesimde yaşayan tüm yaşlıları kapsama alması hedeflenmelidir. Bu şekilde kırsal kesimde bakıma muhtaç yaşlılar için ortaya konan bir model ve akabinde bu modeli destekleyecek ve geliştirebilecek bir sosyal bakım sigortasının uygulamaya konması ile bugünün bakıma muhtaç yaşlıları ve geleceğin potansiyel bakıma muhtaç yaşlıları için hayatın daha yaşanır hale gelmesi sağlanacaktır.

Kaynakça

- Adak, N., (2003). Yaşlıların Gayri Resmi Bakıcıları: Kadınlar. *Aile ve Toplum*, Yıl:5, Cilt:2, Sayı:6, 1-9.
- Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü (2013). *Türkiye’de Yaşlıların Durumu ve Yaşlanma Ulusal Eylem Planı Uygulama Programı*. Ankara.
- Aksoydan, E. (2008). *Yaşlılık ve Beslenme*. Ankara: Sağlık Bakanlığı Yayınları.
- Bookman, A., Kimbrel D. (2011). Families and Elder Care in the Twenty-First Century, *The Future of Children*, Vol.21, No.2, 117-140.
- Coburn, A. F., Bolda, E. J. (2001). Rural Elders and Long Term Care, *Western Journal of Medicine*, 174 (3), 209-213.
- Genç, Y., Barış, İ. (2015). Yaşlı Bakım Hizmetlerinde Çağdaş Yaklaşım:Kurumsal Bakım Yerinde Evde Bakım Hizmetlerinin Güçlendirilmesi. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Yıl:3, Sayı:10, Mart 2015, 36-57.
- Genç, Y., Alptekin K. (2013). “Korunmaya Muhtaç Yaşlılara Evde Sağlık ve Bakım Hizmeti Sunulması” Adlı Proje Üzerine Bir Araştırma. *Yalova Sosyal Bilimler Dergisi*, Sayı:5, 76-92.
- Kahramanoğlu, E. (2015). *Özürlüler İçin Bakım Sigortası Önerisi*. <http://www.sosyalhizmetuzmani.org/bakimsigortasi.htm>.
- Karahan, A., Güven, S. (2002), Yaşlılıkta Evde Bakım, *Turkish Journal of Geriatrics*, 5 (4), 155-159.
- Konak, A., Çiğdem, Y. (2005), Yaşlılık Olgusu: Sivas Huzurevi Örneği, *Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Mayıs 2005, Cilt:29, No:1, 23-63.
- Kuzey Anadolu Kalkınma Ajansı (2015). *TR82 Bölgesi Kırsal Yaşlılık Analizi*. Ankara: Salmat Basım Yayıncılık.
- Oğlak, S. (2007). Uzun Süreli Evde Bakım Hizmetleri ve Bakım Sigortası. *Turkish Journal of Geriatrics*, 10 (2), 100-108.
- Öztürk, H. (2015). *Kalkınma Atölyesi Yaşlanma ve Kırsal Yaşlılık Mevcut Durum Raporu*. Ankara: Altan Matbaası.
- Saka, Ö., Varol, N. (t.y.). Institutional and Community Care for Older People in Turkey, *Eurohealth*. Vol:13. No:3, 20-22.
- Selek Öz, C. (2010). *Sosyal Belediyecilik Bağlamında Evde Bakım Hizmetleri (İstanbul, Ankara ve Kocaeli Büyükşehir Belediyeleri Örnekleri)*. (Doktora Tezi, Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya). <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp> Ulusal Tez Merkezi adresinden edinilmiştir.
- Seyyar, A., Yumurtacı, A. (2015, Mayıs). *İhtiyarlar Risalesi Ekseninde Yaşlılığa Bağlı Manevî Bakım Hizmetleri, İhtiyarlar Risalesi Işığında Yaşlanma ve Manevî Bakım Çalıştayı’nda Sunulan Bildiri, Risale Akademisi, Üsküdar, İstanbul*.
- Seyyar, A., Oğlak, S. (2005). Almanya ve Japonya’da Bakım Sigortası Uygulamaları (Mukayeseli Bir Değerlendirme). *İktisat Fakültesi Mecmuası*, Cilt:55, Sayı:1, 735-757.

- Seyyar, A. (2005). *Yaşlılığa Bağlı Bakım Sorunlarına Çözüm Olarak Sosyal Politikalar*. http://www.sosyalsiyaset.net/documents/yaslilik_bagli_bakim_s.htm.
- Seyyar, A. (2004). *Teorik ve Pratik Boyutlarıyla Sosyal Bakım*, Ankara: T.C.Başbakanlık Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü.
- Seyyar, A. (2002). *Sosyal Siyaset Terimleri (Ansiklopedik Sözlük)*. İstanbul: Beta Basım Yayım.
- Seyyar, A. (1999). *Bakıma Muhtaçların Sosyal Güvenliği*. Adapazarı: SAÜ Yayınları.
- Sosyal AR-GE Derneği (2011). Sosyal AR-GE Derneği ve Sakarya İli Taraklı Kaymakamlığı ortaklığında Sosyal AR-GE Derneği tarafından hazırlanan *Kırsal Alanda Evde Özürlü ve Yaşlı Bakımı* başlıklı Proje Teklifi, Sakarya.
- Şentürk, M. Altan R. B. (2015). Giriş: İstanbul'da Yaşlıların Mevcut Durumu Araştırması. M. Şentürk ve H. Ceylan (Ed.), *İstanbul'da Yaşlanmak İstanbul'da Yaşlıların Mevcut Durumu Araştırması* içinde (s.13-60). İstanbul: Açılım Kitap.
- Taraklı Belediyesi (2015). *Nüfus ve Dağılımı*. <http://www.tarakli.bel.tr/nufus.asp>.
- T.C. Sağlık Bakanlığı (2015). *Türkiye Sağlıklı Yaşlanma Eylem Planı ve Uygulama Programı 2015-2020*, Ankara: T.C. Sağlık Bakanlığı Yayınları.
- Tufan, İ. (t.y.a). Yaşlılıkta Bakıma Muhtaçlık ve Yeni Bir Bakım Kültürü Sosyal Bakım Sigortası: Demografik Değişimlerin Yarattığı Bir Sorun Tartışmaya Açık Bir Konsept.
- Tufan, İ. (t.y.b). Yaşlılıkta Bakıma Muhtaçlık ve Sosyal Bakım Sigortası.
- TÜİK (2015a). *İstatistiklerle Yaşlılar 2014*. Ankara:Türkiye İstatistik Kurumu Matbaası.
- TÜİK (2015b). *İl ve Cinsiyete Göre İl/İlçe Merkezi, Belde/Köy Nüfusu ve Nüfus Yoğunluğu, 2007-2014*. http://www.tuik.gov.tr/PreTablo.do?alt_id=1059.
- TÜİK (2015c). *İl ve İlçelere Göre İl/İlçe Merkezi, Belde/Köy Nüfusu ve Yıllık Nüfus Artış Hızı, 2014*. http://www.tuik.gov.tr/PreTablo.do?alt_id=1059.
- TÜİK (2015d). İlçelere Göre Şehir ve Köy Nüfusu, Yıllık Nüfus Artış Hızı, Yüzölçümü ve Nüfus Yoğunluğu, http://www.tuik.gov.tr/PreTablo.do?alt_id=1047.
- TÜİK (2015e). *Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi Sonuçları*. TÜİK Haber Bülteni. <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=18616>.
- Yaşlılık Rehberi (t.y.). *Bakım Sigortası Artık Gelmeli!*. <http://www.yaslilikrehberi.org/ay%C4%B1n-dosyalar%C4%B1/bak%C4%B1m-sigortas%C4%B1-art%C4%B1k-gelmeli!.aspx#>.